

הִלְבוּת סֵפֶה סִימָן תְּרֵמָג

ביאורים ומוספים

סִימָן תְּרֵמָג

סֵדֶר הַקְּדוּשָׁה

[ביה"ד ד"ה ואחר כך]

אינו יוצא בקה שפירף מאתמול ברכת הָזְמִן אף שפָּנָן גם משום רָגְלִי⁽¹⁾.

(1) אמנם, בתחילת דבריו ולעיל (סי' תרמא ס"א ד"ה אלא) כתב שלפי כמה ראשונים אף אם לא בירך שהחיינו אלא בשעת עשיית הסוכה [לפני החג], שוב אינו יכול לברך על הרגל, מפני שברכת הזמן שעל הסוכה פוטר מלברך ברכת הזמן על הרגל, כמבואר בפמ"ג (סי' תרמא א"א ס"ק ב). אכן כתב הא"ר (שם ס"ק ב) בשם הכלבו לישב קושיה זו, שהברכה שמברך ביום הראשון גרועה יותר מהברכה שמברך על העשיה לפני החג, משום שביום הראשון מכויין רק על כך שהיום מקיים את עיקר המצוה, ואינו מכויין לפטור את יום המחרת, מה שאין כן בברכה על העשיה שלפני החג, מכויין על המצוה של כל ימי החג.

[ביה"ל שם]

דְּצִרְיָ עֵינָי⁽²⁾.

(2) ולגבי פסח, כתב במשנ"ב לעיל (סי' תעג ס"ק א) בשם המג"א שאם שכח לברך שהחיינו בלילה השני, מברך כשזכר עד סוף יום טוב שני של סוף החג, אף אם בירך בלילה הראשון. אכן כתב בשעה"צ שם (סי"ג א), שהמור וקציעה והנהר שלום פקפקו בדיון זה, שיתכן שכיון שכבר בירך בלילה הראשון, אין לברך על תשלומין של יום טוב שני, וסיים שצ"ע למעשה.

[משנ"ב ס"ק ז]

יָשֵׁב לוֹ לְבָרְךָ עֹבֵר לְעִשְׂתֵּיתָ⁽³⁾ וכו', שְׁהִיא הַאֲכִילָה⁽⁴⁾.

(3) ומה שלא כתב שיש לעמוד בשעה שמברך 'לישב בסוכה' מטעם שהיא ברכת המצוות, וכפי שהתבאר לעיל (סי' ח ס"ק ב) שיש לעמוד כשמברכים ברכת המצוות [וכמו כן יש להעיר מדוע לפי הדמ"א כאן יושבים כשמברכים ברכה זו], כתב הפמ"ג (שם א"א ס"ק א) שכשם שלענין ברכת הפרשת חלה מבואר במג"א (שם) שהטעם שמותר לברך אותה בישיבה הוא מפני שהפרשה באה להתיר את האכילה, וכשחטיה, ואינה כשאר מצוות שמברכים על הכיווי של עשיית עצם פעולת המצוה אלא ברכתה היא כעין ברכת הנהנין, כן בברכת הסוכה, שהסוכה מתירה את האכילה הרי היא כברכת הנהנין, ובפרט שבאמת נהנים מהישיבה בסוכה. ובפני יהושע [מגילה כא, א], במור וקציעה (סי' ח ס"א) ובארצות החיים (שם ארץ יהודה ס"ק א) מבואר, שרק לענין מצוה שיש לקיימה בעמידה נאמר שאף ברכתה תהיה בעמידה, אך מצוה

שמתקיימת לתחילה בישיבה, אפשר לברך אף את ברכתה בישיבה, ואם כן יש לומר כן אף בברכת הסוכה, אך בדעת המשנ"ב אי אפשר לומר כן, שהרי כתב לקמן (סי' תרצ ס"ק א) לגבי ברכת המגילה שיש לברך אותה בעמידה [כמג"א שם], אף על פי שאפשר לקוראה בישיבה.

(4) ומה שמברך אחר הקידוש ולא סמוך לאכילה, התבאר להלן (סי"ק ט).

[משנ"ב ס"ק ה]

יְכִינֵן שְׁפָרְךָ 'לִישֵׁב בְּסֻכָּה' צִרְיָ לִישֵׁב תְּכַף⁽⁵⁾ וכו', עֵינָי לְעִיל סִימָן תַּפַּח בְּמִשְׁנֵה בְּרִינָה סְעִיף קֶטְנָן ח⁽⁶⁾.

(5) אמנם לגבי נטילת לולב [שאי אפשר לברך עליו לאחר שכבר נטל ויצא בו], כתב לקמן (סי' תרמד ס"ק ג) שיברך על נטילת לולב ושהחיינו ורק אחר כך ינענע, כמבואר בשו"ע לקמן (סי' תרנא ס"ה), וכן מבואר בשו"ע לעיל (סי' תקפה ס"ב) לגבי שופר [וראה שו"ת התשב"ץ ח"ב סי' רד וא"ר סי' תרמד ס"ק ט].

(6) שם כתב שהמנהג הוא ששני אנשים שמוציאים אחרים ידי חובה יכולים לקדש כאחת, שכיון שקידוש בשבת ויום טוב הוא דבר חביב, לא נאמר בו הכלל של 'תרי קלי לא משתמע', והוסיף שמי"מ טוב יותר שלא יקדשו בבת אחת כשמוציאים אחרים ידי חובה. אמנם, לעיל (סי' תעג ס"ק ג) כתב בשם הא"ר שלא יקדשו שנים כאחת, ולא הביא חולק בדבר.

[משנ"ב ס"ק ז]

יְלֵא הַיּוֹי הַפֶּסֶק בֵּין בְּרַפְתַּי הַמּוֹצֵיא 'לְאֲכִילָה', דְּצִרְךָ סְעוּדָה הוּא כְּמוֹ קְדוּשָׁתִי⁽⁷⁾.

(7) ולברך 'לישב בסוכה' כדי להוציא אחרים ידי חובה, כשכבר יצא בעצמו קודם לכן [כגון שבירך קודם הסעודה על מזונות וכו'], דעת הגר"א שטיינמן והגר"ד לנדו (שלמי תודה סוכות סי' יט עמ' רמח) שאפשר לעשות כן, ואין זה הפסק, מפני שברכה זו היא חלק מסדר הברכות.

והאם יכולה האשה לענות אמן על ברכת 'לישב בסוכה' כשאוכלת תחת גג הבית, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרמ ס"ק א).

[ביה"ל ד"ה להרמב"ם]

יְכַמֵּה שְׁתַּכְּנֵנוּ שֶׁם בְּמִשְׁנֵה בְּרִינָה סְעִיף קֶטְנָן מוּ בְּשֶׁם הַהַרְמָא⁽⁸⁾.

(8) שם כתב, שלדעת הגר"א יש לקדש בשבת ויום טוב דוקא במישוב, כיון שמוציא אחרים ידי חובה, וצריך שיהיו קבועים עמו כדי שיוכל להוציאם, ובעמידה אינם נחשבים כקבועים עמו. וכתב בשעה"צ שם (סי"ק נא), שצריך עיון אם לפי הגר"א דבר זה הוא לעיכוב או לא.

המשך מעמוד קודם

כשחלל בשבת אומרים פעמיים באהבה, ביאר הלבוש (שם ס"א) ש'באהבה' הראשון מוטב על התורה והמצוות בכללותם שקיבלו באהבה, אלא שלאחר ששמעו את פירוש המצוות נודעו שלא יוכלו לקיימן, והיה צריך לכפות עליהם הר כגיגית, ולכן על פירוש המצוות לא חזורים לומר 'באהבה', אבל את מצות השבת קיבלו באהבה קודם קבלת התורה ועל ציוויה לא היה צריך לכפות הר כגיגית, לכן אפשר לומר עליה בנפרד פעם נוספת 'באהבה'.

לאומרה מצד הדיון, ורק שתיקנו לאומרה משום חשש סכנה לאלו המאחרים לבוא לבית הכנסת, ומה שתיקנו תיקנו, ואין להוסיף על כך.

(6) והיינו כשחלל סוכות בימות החול, וכמו ששמענו בטור ולבוש (סי"א), אך כשחלל סוכות בשבת, כתב במשנ"ב לעיל (סי' תפז ס"ק א) שיש אומרים פעמיים 'באהבה' [דהיינו ותתן לנו ה' אלקינו 'באהבה', ועוד פעם אומרים 'באהבה' מקדש קודש]. ובטעם הדבר

הַלְבוּת סִפָּה סִימָן תַּרְמוּג

ק"י באר הגולה

מִצּוֹת סִפָּה: ב *לְהַרְמִיבִים (ב) [א] (ד) מְקַדֵּשׁ מְעַמְד וּמְבַרֵךְ (ה) 'לִישֵׁב בַּסִּפָּה' וְיֹשֵׁב, וְאַחֲרָיָךְ מְבַרֵךְ זָמַן. (ו) וְאַיִן נוֹהֲגִין בּוֹ, אֵלֶּא מְקַדְשִׁין מִיֵּשֵׁב, וְכֵן דַּעַת הִרְאִי(שׁ): ג (ו) יִבְשָׁאָר יָמִים מְבַרֵךְ עַל הַסִּפָּה קָדָם בְּרַבְת 'הַמוֹצִיא'. 'וְנוֹהֲגִים לְבָרֵךְ עַל הַסִּפָּה (ז) אַחַר בְּרַבְת 'הַמוֹצִיא' קָדָם שְׂיִטְעַם: הַגֵּה הַכִּי נוֹהֲגִין בְּחַל, [ח] אֲבָל בְּשִׁפְת וְיוֹסֵטוּב שִׁישׁ בְּהֵן קִדוּשׁ, (ט) מְבַרֵךְ לְאַחַר קִדוּשׁ (מַהֲרִי). וְאִם קִדְשׁ בְּבִית

ב פְּרָקוֹן ב' קִישׁ מִנְהַג רַבּוּתוֹ וְזִמְתֵּי סִפְרֵי ג סוּר בְּשֵׁם מְהַרְמִי מִטּוֹבִיבּוֹ ד' שֵׁם בְּשֵׁם אֲבִי הִרְאִי שׁ

שְׁעֵרֵי תְּשׁוּבָה

[א] מְקַדְשׁ. עַבְדִּי. וְהֵנָּה נוֹהֲגִים הַעוֹשִׂים קִדוּשׁ בְּיַד שְׂלִשְׁמִינֵי אֲחֵרֵי אֲמָר וְאַחֲרֵי כֵּן הֵם מְקַדְשִׁים כִּי"א עַד שְׂבִירָה הָא' וְהֵם עוֹשִׂים אַחֲרָיו אֲמָר וְאַחֲרֵי כֵּן מְבַרֵךְ הַשְּׂנֵי וְהֵם עוֹשִׂים אַחֲרָיו, וְעוֹשִׂים שְׁלֵל דְּבִין, שְׁהֲאֵמָן שְׁעוּנָה אוֹתוֹ שְׂבִירָה בְּרַךְ בַּסִּפָּה הוּא הַפֶּסֶק בֵּין הַתְּרַבָּה לַשְּׂמִינָה, וְכִבְרָה בְּחִבְתִּי לְעִיל סִימָן רַעַע עִיפֵי טו בְּשֵׁם הַפִּמְיָא ח"ב שְׂאִין נְזוֹן לְעוֹשׂוֹת בּוֹ, עִישׁ. וְעִין בְּמַגִּיא אִם הִתְּרָה סִפָּה עֲשִׂינָה וְעוֹמְדֵי כו', וְאִי מַגִּיב דְּבִירָה הַבְּרִיָּה, וְעִין בְּיַד אֲפָרִים מִ"ש בְּזוֹ. וְעַתָּה רְאִינָה בְּכַרְבִּי הָאֲרִיר בְּהוֹ וְהַעֲלָה דָאָם בְּרַךְ בְּשִׁפְת עֲשִׂינָה לֹא יִבְרַךְ זָמַן לְרַגְל עַל הַכּוּס בֵּין זְוֹן לְדַעַת הַחוּפּוֹת וְהִרְאִי שׁ אִינוֹ מְבַרֵךְ, עִישׁ: * [א] אֲבָל שְׂפָתָה וְיוֹסֵט כו'. עַבְדִּי טו לְקַדְשׁ סִימָן תְּרַסֵּא מִ"ש בְּשֵׁם

שְׂכַנְהִיג דְּבִים שִׁישׁ קִדוּשׁ, הַאֲמִיר בְּרַבְת סִפָּה מְהַרְמִיבִים אֵלֶּא אֲמִיר בְּרַבְת סִפָּה בֵּין בְּרַבְת הֵינן לַשְּׂמִינָה בֵּין שְׁלֵל הַתְּרַבָּה מְהַרְמִיבִים וְלֹא הַתְּרַבָּה בְּתַלְמוּד וְאִין בְּשִׁתַּת הֵינן אֲסוּר חוּץ לַסִּפָּה, עַבְדִּי. וְלִכֵּן דַּעַת בֵּין דְּבַקְדוּשָׁא אִין בַּה סוּר בְּרַבְת אַחֲרוֹת, מְבַרְכִים עַל הַסִּפָּה אוֹ קָדָם בְּרַבְת הַמוֹצִיא אוֹ אַחֲרֵיהּ כו', וְרַ"ל לְכַל מַר כְּרִיתִי לֵה, וְלִמְהַרְמִיבִים יִבְרַךְ קָדָם הַמוֹצִיא

בְּאִיר הַלְבָּה

הַמְּגוֹן אֲבָרְהָם בְּשֵׁם הַבְּרַח, וְיֵשׁ מְבַרְכִים בְּשִׁפְתָהוּ בְּשֵׁם הַבְּרַח מוֹדָה לְנֵה אֵלֶּא שִׁישׁ טַעַמֵי סוּפֵר בְּדִבְרֵיהּ, וְכֵן מְבַרְכִים לְהַעֲבִיב בּוֹ. וְהֵם שְׂבִירָה בְּיַד שְׂלֵל בְּרַךְ עֲלֵיהּ בְּשִׁפְת עֲשִׂינָה, דָּאָם הִיָּה מְבַרֵךְ בְּשִׁפְת עֲשִׂינָה, אִז בְּרַבְת הַזָּמַן קָאִי רַק אֲרַגְל וְעִלְבִּין צְרִיד לְבָרֵךְ זָמַן וְאַחֲרָיָךְ סִפָּה, וְלַדַּעַת הַחוּפּוֹת וְהִרְאִי שׁ אִין צְרִיד לְבָרֵךְ בְּזוֹ כִּלל בְּרַבְת הַזָּמַן, וְבְרַבְת הַזָּמַן שְׂבִירָה קָדָם הַזָּמַן עַל הַסִּפָּה מְהִי מְמִילֵא גַם לְרַגְל, וְכַמּוֹ שְׂפָתָהוּ בְּסִימָן תְּרַמֵּא. עוֹד כְּתִב הַמְּגוֹן אֲבָרְהָם, דָּאָם לֹא בְרַךְ זָמַן בְּלִיל רַאשׁוֹן מְבַרֵךְ כִּל שְׂבִירָה [גַּמְרָא]. וְלֹא אֲבִין, דְּהִילֵּא קָמָא לָן דְּאֶפְלוּ בְּלִיל שְׁנֵי מְבַרֵךְ זָמַן מְשׁוּם רַגְל, וְאִם-כֵּן אֶפְלוּ אִם לֹא בְרַךְ בְּלִיל שְׁנֵי גַם-כֵּן מְבַרֵךְ כִּל שְׂבִירָה מְשׁוּם רַגְל (דְּאִינוּ דוּמָה זָמַן דְּרַגְל לְזָמַן דְּסִפָּה, דוּמָן דְּסִפָּה אֶפְלוּ אִם בְּרַךְ קָדָם הַסִּפּוֹת בְּשִׁפְת עֲשִׂינָה יוֹצֵא בַּה, וְלִכֵּן בְּלִיל שְׁנֵי אִין צְרִיד לְבָרֵךְ זָמַן מְשׁוּם סִפָּה, יוֹצֵא בְּמַה שְׂבִירָה מְאֻתְמוֹל, מַה שְׂאִין כּוֹן לְעִנְיָן זָמַן בְּלִיל רַאשׁוֹן מְבַרֵךְ כִּל שְׂבִירָה [גַּמְרָא]. וְלֹא אֲבִין, בְּמַה שְׂבִירָה מְאֻתְמוֹל בְּרַבְת הַזָּמַן אִף שְׂבִירָה גַם מְשׁוּם רַגְל⁽¹⁾, וְכַמּוֹת בְּגַמְרָא לֹא נִזְכַּר לִיל רַאשׁוֹן, דְּהוּא לְשׁוֹן הַגְּמָרָא: אִי לֹא בְרַךְ הַאֲדִינָא מְבַרֵךְ לְמַחֵר אוֹ לְיוֹמָא אַחֲרָא, וְנִזְכַּר לומר דְּבַחֲרִין לְאַרְצִין לְעִנְיָן לִיל שְׁנֵי שִׁישׁ גַּם-כֵּן לומר אִי לֹא בְרַךְ הַאֲדִינָא וְכו'. וְכֵן כְּתִב בְּרַבְרֵי: הַסִּפָּה מְהַרְמִיבִים בְּרַבְתָּא, וְצְרִיד עִינְיָ: * לְהַרְמִיבִים וְכו', וְאִין נוֹהֲגִין כו'. וְכַמּוֹת הַגְּמָרָא מְבַרֵךְ בְּרַבְת הַרְמִיבִים. וְעִין בְּמִוֹד וְקַעֲזִינָה דַּעַתוֹ, דְּבַקְדוּשׁ הִיכִי שְׁהוּא מוֹצִיא בְּזוֹ לְאַחֲרִים, בְּרַבְתִּי יֵשׁ לְנֵהוּ לְקַדְשׁ מִיֵּשֵׁב, וְכַלְעִיל בְּסִימָן קִסֵּי. וְעִין בְּסִימָן רַעַע סִיפֵי יִבְהִיָּה וְכַמּוֹ שְׂפָתָהוּ שֵׁם בְּשִׁפְתָה בְּרַבְתָּא סִיפֵי קִסֵּי מוֹ בְּשֵׁם הַגְּרָא⁽²⁾:

דְּצְרִיד לְבָרֵךְ עַל הַסִּפָּה קָדָם בְּרַבְת 'הַמוֹצִיא', כְּדַעַת רַבְנֵי מַאִיר מְרוֹטְבִירְגִי, (ט) דְּבָה נִתְחַיֵּב תְּחִלָּה תְּכַף שְׂבִירָה וְיֵשֵׁב בַּה לְסַעַד סְעוּדָתוֹ, וְרַאִיו לְסַמְךָ הַתְּרַבָּה לְהִשְׁבִּיבָה כִּל מַה דְּאֶפְשָׁר, אִף הַעוֹלָם לֹא קָהֲגוּ כּוֹ, כְּדַמְסִים: (ז) אַחַר בְּרַבְת 'הַמוֹצִיא'. כְּדִי שְׂבִירָה חֵל (י) בְּסַעוּדָה, דְּעִלְנֵהוּ הוּא עַקֵּר חֵיִיב הַסִּפָּה, וְאַחֲרָיָךְ יִבְרַךְ, וְלֹא הֵיָּה הַפֶּסֶק בֵּין בְּרַבְת 'הַמוֹצִיא' לְאֲכִילָה, דְּצְרִיד סְעוּדָה הוּא כְּמוֹ קִדוּשׁ: (ח) אֲבָל בְּשִׁפְת וְיוֹסֵטוּב וְכו'. פְּרוּשׁ, שְׂאִו (י) מְקַדְשׁ עַל הֵינן וְאֹמֵר עַל הַכּוּס סִפָּה וְזָמַן כְּדִלְעִיל וְאַחֲרָיָךְ 'הַמוֹצִיא' עַל הַפֶּת, וְאִם מְקַדְשׁ עַל הַפֶּת, אֹמֵר 'הַמוֹצִיא' וְקִדוּשׁ וְסִפָּה וְזָמַן, מַה שְׂאִין כּוֹן בְּחַל שְׂאִין שֵׁם אֵלֶּא 'הַמוֹצִיא', מְבַרֵךְ עַל הַסִּפָּה תְּכַף אַחַר בְּרַבְת 'הַמוֹצִיא': (ט) מְבַרֵךְ לְאַחַר קִדוּשׁ. דָּאָו הוּא (י) זָמַן הַתְּחִלָּת הַסְּעוּדָה (דְּמַקְרָם אִין רַשָּׁא לְאַכְל), וְשִׁירָה עַל הַלְבָּה בְּרַבְת הַסִּפָּה. וְלְעִנְיָן סְעוּדָת שְׂבִירָה וְיוֹסֵטוּב שְׂחָרִית, שְׂאִין בְּהֵם קִדוּשׁ רַק בְּרַבְתָּה בְּעִלְמָא עַל הַכּוּס, יֵשׁ דַּעַת בֵּין הַתְּרַבָּה וְכַמּוֹ: (י) לֵיבֵן אֹמֵרִים דְּבָהוּ אִין כְּרִיתִי בְּבְרַבְת סִפָּה בֵּין הַתְּרַבָּה לְהַשְׂתִּיבָה, דְּעַל הַשְׂתִּיבָה לְכַאֲ לְכַאֲ סִפָּה כִּלְל, אֵלֶּא יִבְרַךְ אַחֲרָה אַחַר בְּרַבְת 'הַמוֹצִיא'

שְׁעֵר הַצִּיּוֹן

(ז) עִין ט"ו. וְהֵנָּה לְדַעַת גַּם הַרְמִיבִים מוֹדָה לְהִרְאִי שׁ דָּאָם אוֹכַל מְעַמְד יְכוּל לְבָרֵךְ 'לִישֵׁב בַּסִּפָּה', דְּהַתְּרָה הִיא הַעֲבָרָה בַּסִּפָּה, כְּמוֹ שְׂבִירָה וְאַחֲרָיָךְ קִדְשׁ יָמִים רַבִּים, וְלַדַּעַת הַבְּרַח אִם אוֹכַל מְעַמְד אִינוּ יְכוּל לְבָרֵךְ 'לִישֵׁב בַּסִּפָּה' לְדַעַת הַרְמִיבִים, וְלֹאכַל בְּלִי בְרַבְתָּה גַם-כֵּן אִינוּ רַשָּׁא, וְעִלְבִּין מְבַרְכֵי לִישֵׁב וְלְבָרֵךְ, אִם לֹא שְׁהוּא אֲנִים וְאִינוּ יְכוּל לִישֵׁב [פַּמְגִין]: (ס) רַבְמִיבִים: (י) כּוֹן נְרָאָה לִי: (י) מְשַׁח אֲפָרִים: (י) אִף דְּבִטְיָא כְּתִב אֶפְלוּ בְּשִׁפְתָהוּ הַמְּשִׁיבָה בְּגַמְרָא, כְּמוֹ שְׂפִים בְּעַמּוֹ, אֲבָל דַּעַת שְׂאִיר פּוֹסְקִים אִינוּ כּוֹן, כְּמוֹ שְׂפִים הַמְּחַבֵּר בְּסִיפֵי א: (ט) ט"ו בְּשֵׁם הַבִּית יוֹסֵפִי: (י) מְגוֹן אֲבָרְהָם: (י) ט"ו, וְכַמּוֹת לֹא דוּקָא בְּשִׁפְתָה שְׂחַל בְּתַחֲלַת סְכוּת, וְהוּא הִדִּין בְּשִׁפְת וְיוֹסֵטוּב שְׂבִירָה הַזָּמַן (אִף דָּשׁ אִין שְׂחַל הַסְּבָרָא שְׂבִירָתִי בְּסִיפֵי קִסֵּי אִין מְבַרְכָה בְּרַבְתָּה) גַּם-כֵּן מְבַרֵךְ עַל הַסִּפָּה אַחַר הַקִּדוּשׁ מְשַׁם שְׂבִירָתִי פַּה בְּסִיפֵי קִסֵּי ט, וְכֵן כְּתִב בְּמַמְרֵי מְרַדְכִי: (י) כּוֹן מְשַׁמְעֵי הַסְּבָרָא בְּכַאֲרֵי הַגְּרָא [כּוֹן מְצַחֲתִי בְּמַמְרֵי מְרַדְכִי (וְאֵבֵב אֲבָרָא אֵת דְּבִירָה, דְּמַקְשִׁים הֵם לְכַאֲרֵה, וְהָ לְשׁוֹן: וְהַגְּמִיבִים וְכַפִּי לְעִיל סִימָן תְּרַלֵּט סִיפֵי ח (הֵינן דָּשׁ מְבַרְכָה נוֹהֲגִים לְבָרֵךְ עַל אֲכִילָה), הַלְבָּה רַאִי שְׂחַחֲלִי הַסְּעוּדָה, וְהַזָּה מְמַה דְּאֶפְלִיגוּ סִפָּה וְזָמַן אִינוּהוּ מִתְּנָן קוֹדֵם, אֵלֶּא מְבַרְכָה אַחֲרָה בְּרַבְת הֵינן אוֹ לְמַס (רוּצָה לומר, דְּאִי לֹא הִכִּי לְפַלְגוּ סִפָּה וְכַרְתִּי הֵינן וְהַלְבָּה אִינוּהוּ מִתְּנָן קוֹדֵם, אֵלֶּא לֹא דְּהוּא לְכַלִּי עִלְמָא כּוֹן תּוֹמִין, דְּצְרִיד שְׂחַחֲלִי הַסְּעוּדָה וְאַחֲרָיָךְ שְׂחַל לְבָרֵךְ עַל הַסִּפָּה), וְהָ שְׂפָתָה אֲבָל בְּשִׁפְת וְיוֹסֵטוּב] וְכַי (רוּצָה לומר, דְּכִינן צְרִיד וְעִשׂוֹת בְּהֵן קִדְשׁ, מְקַרִי הַתְּחִלָּת הַסְּעוּדָה אַחַר קִדוּשׁ), כּוֹן נְרָאָה לִי בְּכַאֲרֵי דְּבִירָה, וְנִמְשָׁק-לְעִינֵי בְּכַאֲרֵי דְּבִירָה אַחַר, וְאִין מְקַדְשִׁים דְּבִירָה הַגְּמָרָא לִפִּי בְּכַאֲרֵי, וְגַם מְמַה דְּאִיתָא בְּגַמְרָא 'קִמְנָה' אִין אֵתָה, דָּשׁ לֹא מְרִי לְעִנְיָן סְכוּת אֵלֶּא בְּשִׁפְת וְיוֹסֵטוּב: (י) דְּכַר שְׂמוּעָל הַמוֹבָא בְּשִׁפְתָהוּ שְׂבִירָה, וְט"ו בְּסִימָן יוֹ, וְהַתְּחִיבֵן הַגְּמָרָא לְדַעַתָּה:

הלכות ספכה סימן תרמג

ואכל בספכה או איפקא, עין לעיל סימן רעג סעיף ב:

תרמג סדר ההלל כל ימי החג, ובו ב' סעיפים:

א (ב) (א) שחרית אחר תזרת (ב) התפלה ונוטלין הלולב ומברכין (ג) 'על גטילת לולב' (ד) 'בין ששהיגנו' וגומרים ההלל, (ד) וכן כל שמונת ימי החג, (ה) 'ומברכים' לגמור את ההלל', (ו) 'בין צבור בין יחיד', (ז) 'ואין מפסיקין בו' (ח) אלא בדרך שאמרו בקריאת שמע, (ט) באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד, בין הפקדים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם. ואם פסק באמצע ושהה אפלו כדי לגמור את בלו, אינו צריך לחזור אלא למקום שפסק: ב' ההלל אפלו עשרה קורין באחד:

א ברמ"ש ספכה מ"ו
 ב הר"ש ומקא דרב
 סנהא דקשור ליה
 אבסא דקדושה חי
 נמי בלולב מקריין לה
 בשעת גטילת
 ג צנתי לעיל סימן
 חמד ד גס זו צנתי
 שם ה גס זו צנתי
 שם

שערי תשובה

ולקרא"ש דנהגים קתה יברך אחר המוציא. אמנם י"ל דהינו למברך על הנינוטל וכו' מידי דקשוריה, משא"כ מי שמברך על הנינוטל ואינו נוטל מידי דקשוריה רק אוכל פת כיון שהיה נחשב בקדוש במקום שנתה, י"ל דגם לפי"ה הרב"ש יש להגות בזה לברך תחלה בפה"ג ואח"כ ברפת סכה כיון דבאמת דעת מחי"ב דפת כיון אין לברך עליו ברפת סכה אף ביומר מפריעה, ודלא דקמטיר לה בקדושה י"ל דאף המח"ב מודה דהני קבע, ולפי"ו כיון שכל עקר הברכה מוכח קביעות הקדוש שפיר יש לברך אחר הקדוש שהוא ברפת הנינוטל ברפת הסכה ולא קמחי עד אחר ברפת במ"מ על הפת-כיון, וכן עקא דבר לברך ברפת סכה אחר ברפת הנינוטל, אכל מי שמקדש על הנינוטל ונהגט לקטורה מיד, הוצרך לעשות כמ"ש הרב"ש לברך על הנינוטל יחי וברך המוציא וברפת סכה אף מוניחין אותו:

באר היטב

(ב) שחרית. א"א אל נא ביום א' דסכות, מ"א: (ג) ושהיגנו. ואח"כ נקענע. ואם לא ברח זמן יום ראשון מברך כל ז' מתי שזיכר, ואם ברח ביום ראשון שוב אין מברך יום ב' שהיגנו, ר"ן והגמ"י, מ"א:

כגור"י כמש"ל סימן תרטל, ולפי"ו לא הני מקום לברך ברפת סכה קלל, אף בזה דקמטיר לה בקדושה י"ל דאף המח"ב מודה דהני קבע, ולפי"ו כיון שכל עקר הברכה מוכח קביעות הקדוש שפיר יש לברך אחר הקדוש שהוא ברפת הנינוטל ברפת הסכה ולא קמחי עד אחר ברפת במ"מ על הפת-כיון, וכן עקא דבר לברך ברפת סכה אחר ברפת הנינוטל, אכל מי שמקדש על הנינוטל ונהגט לקטורה מיד, הוצרך לעשות כמ"ש הרב"ש לברך על הנינוטל יחי וברך המוציא וברפת סכה אף מוניחין אותו:

משנה ברורה

למנהיגנו, (ד) ויש אומרים דגם בזה, כיון שמינינוטל עצמו בקדוש זה לאכילה, וברך אותה קדם שיטעם מן הכוס; ודעבדי כמר עבדי ודעבדי כמר עבדי^(ט). והנה זה הוא בנוטל ודיו אחר-כך לקטורה, אבל אם אינו רוצה עתה לקטור סעודתו, רק מברך על הכוס ואוכל אחריו פת כיון שיהיה קדוש זה במקום סעודה^(י), מצדו בשערי-תשובה דבזה לכלי עלמא וברך ברפת סכה קדם שיטעם מן הכוס, עין שם:

א (א) שחרית וכו'. בטור איתא דמשכימין, והוא משום דנרזין מקדימין למצונה, לקדם מצות לולב^(ב) [ב"ח]:

(ב) התפלה^(ג). אין אומרים 'אל נא' (ב) ביום ראשון דסכות (כי אומר במקומו 'או היתה חגיגת סוכה', שהוא גם-כן שיר ושבח כמו (א) 'אל נא'). במקום שמהפכין הסדר קשחל בשבת יום ראשון, לא נזהר לומר 'אל נא' ביום ראשון ולא ביום שני, והעולם לא נהגו כן לפי שאלא נדעו טעמו של דבר: (ג) 'על גטילת לולב' ושהיגנו. ואחר-כך (ג) נקענע, וכן משמע סימן תרנא סעיף ה. והנה ושהיגנו זה הוא על קיום המצונה, ועל-כן אף דאמתול בלילה ברח ושהיגנו, שם הנה על מצות סכה ועל יום-טוב, וזה הוא על מצות לולב. ואם נטל הלולב ביום ראשון ולא ברח ושהיגנו, (ד) יכול לברך כל שבועה אימת שזכר^(ה), (ה) ובשעת גטילה נדקא^(ו). ואם ברח ביום ראשון, (ו) שוב אין

מברך ביום ראשון דסכות, מ"א: (ג) ושהיגנו. ואח"כ נקענע. ואם לא ברח זמן יום ראשון מברך כל ז' מתי שזיכר, ואם ברח ביום ראשון שוב אין מברך יום ב' שהיגנו, ר"ן והגמ"י, מ"א:

כגור"י כמש"ל סימן תרטל, ולפי"ו לא הני מקום לברך ברפת סכה קלל, אף בזה דקמטיר לה בקדושה י"ל דאף המח"ב מודה דהני קבע, ולפי"ו כיון שכל עקר הברכה מוכח קביעות הקדוש שפיר יש לברך אחר הקדוש שהוא ברפת הנינוטל ברפת הסכה ולא קמחי עד אחר ברפת במ"מ על הפת-כיון, וכן עקא דבר לברך ברפת סכה אחר ברפת הנינוטל, אכל מי שמקדש על הנינוטל ונהגט לקטורה מיד, הוצרך לעשות כמ"ש הרב"ש לברך על הנינוטל יחי וברך המוציא וברפת סכה אף מוניחין אותו:

למנהיגנו, (ד) ויש אומרים דגם בזה, כיון שמינינוטל עצמו בקדוש זה לאכילה, וברך אותה קדם שיטעם מן הכוס; ודעבדי כמר עבדי ודעבדי כמר עבדי^(ט). והנה זה הוא בנוטל ודיו אחר-כך לקטורה, אבל אם אינו רוצה עתה לקטור סעודתו, רק מברך על הכוס ואוכל אחריו פת כיון שיהיה קדוש זה במקום סעודה^(י), מצדו בשערי-תשובה דבזה לכלי עלמא וברך ברפת סכה קדם שיטעם מן הכוס, עין שם:

א (א) שחרית וכו'. בטור איתא דמשכימין, והוא משום דנרזין מקדימין למצונה, לקדם מצות לולב^(ב) [ב"ח]:

(ב) התפלה^(ג). אין אומרים 'אל נא' (ב) ביום ראשון דסכות (כי אומר במקומו 'או היתה חגיגת סוכה', שהוא גם-כן שיר ושבח כמו (א) 'אל נא'). במקום שמהפכין הסדר קשחל בשבת יום ראשון, לא נזהר לומר 'אל נא' ביום ראשון ולא ביום שני, והעולם לא נהגו כן לפי שאלא נדעו טעמו של דבר: (ג) 'על גטילת לולב' ושהיגנו. ואחר-כך (ג) נקענע, וכן משמע סימן תרנא סעיף ה. והנה ושהיגנו זה הוא על קיום המצונה, ועל-כן אף דאמתול בלילה ברח ושהיגנו, שם הנה על מצות סכה ועל יום-טוב, וזה הוא על מצות לולב. ואם נטל הלולב ביום ראשון ולא ברח ושהיגנו, (ד) יכול לברך כל שבועה אימת שזכר^(ה), (ה) ובשעת גטילה נדקא^(ו). ואם ברח ביום ראשון, (ו) שוב אין

שער הציון

(ד) לבוש ושכנה"ג: (ב) מגן-אברהם: (ג) הרי"ש. ועין פרי-מגדים: (ג) מגן-אברהם וש"א: (ד) פוסקים: (ה) אחרונים: (ו) דאף-על-פי שיום ראשון היה חל, הרי לה כמו שברך בשעת עשייה נדבא [מ"א וש"א]. וקצת פלא על המגן-אברהם, הן נא מפרש לקמן בסימן תרסב סעיף ב, ולמה כתבו פה: (ו) הנינוטל דיש פשה דינים תלויקין לענין הפסקה בין חל-המועד של פסח דדינו לענין זה פראש-חדש, כמבאר לעיל בסימן תצ, ובין חל-המועד סכות דחמיר טפי. אכן מה דחזר סעיף ב' בענינוטל דהוא לקלא איני יודע, דבבבאי לא חמיר חל-המועד סכות משני ימים הראשונים של פסח דמבאר בסימן תפח להקל, וצריך עיון:

הַלְבוּת סֵפֶה סִמָּן תַּרְמֵג תַּרְמֵד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

וְיָעֲבֹד קָמֵר עֲבִיד וְיָעֲבִיד קָמֵר עֲבִיד⁹.

9 והגר"מ פיינשטיין (שמעתתא דמשה, שמות משה על סי' זה) והגר"ש אלישיב (אשרי האישי ח"ג פכ"ו אות טז) נהגו לברך 'לישב בסוכה' לאחר ברכת 'בורא פרי הגפן' שבקידוש.

[משנ"ב שם]

וְאוֹכֵל אֶתְרֵי פֶת פִּסְנִין כְּדִי שְׂפִיחָה קְדוּשָׁה זֶה בְּמָקוֹם קְעוּדָה¹⁰.

10 ומי שסוכתו אינה בסמוך לביתו וצריך לצאת ממנה לאחר הקידוש לילך לביתו כדי ליטול את ידיו לסעודה, ובכך גורם שלא יהיה נחשב הקידוש במקום סעודה [ורק לענין דיעבד כתב לעיל (סי' רעג ס"ק יב) שאם יצא מביתו לאחר הקידוש וחזר לאחר מכן למקומו הראשון, אינו צריך לחזור ולקדש]. כתב בספר סוכה כהלכתה (פ"ח אות ו) שהענינה לכך היא שיאכל עוגה לאחר הקידוש לפני שיוצא מהסוכה [וראה במשנ"ב לעיל (שם ס"ק כה)], ובביה"ד שם (סי' ד"ה כתבו), או שיעשה כמו שמשמע במשנ"ב שם (ס"ק ה) ובביה"ד שם (סי' ד"ה ומבית) שיש עצה לשנות רביעית יין בשעת הקידוש, שעל ידי זה נחשב הקידוש במקום סעודה. עצה נוספת כתב בספר סוכה כהלכתה (שם), שיטול את ידיו לפני הקידוש [נדעת הרמ"א לעיל (סי' רעא סי"ב)].

אכן, אם רואה מהסוכה את המקום בבית שאליו הוא נכנס, כתב בביה"ד (שם) בשם הדרך החיים שמוטיל הדבר להחשיבו כקידוש במקום סעודה [והיינו כשהיתה דעתו מתחילה להיכנס מהסוכה לבית, כבענינו, וראה בשעה"צ שם (ס"ק ח)]. וכמו כן, אם מניח בסוכה אדם שימתין עד שיהווה, דעת הגר"ח מוולוז'ין (שו"ת רבינו יוסף מסלוצק סוף סי' ז) שנחשב הדבר כאילו לא יצא ממקומו, ואינו צריך לחזור ולקדש [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' רעג ס"ק יב)]. ומי שסוכתו בתוך ביתו ומחיצות הסוכה מפסיקות בין הסוכה לשאר הבית, כתב לעיל (שם ס"ק ה) שאין חיסרון של שינוי מקום כלל ביציאה מהסוכה לשאר הבית [וראה בביה"ד (שם) שהביא אחרונים שחולקים וטוברים שצריך שתהיה דעתו מתחילה לעבור ממקום למקום].

ואם הסוכה צמודה לביתו מבחוץ, כתב שם, שאם לא היתה דעתו מתחילה לעבור מהסוכה לבית, נחשבת הכניסה לבית כשינוי מקום, אלא אם כן רואה מהבית את המקום בסוכה או אפילו מקצת מהמקום. ואם הסוכה שמחוץ לבית היא בחצר הפרטית שלו, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק ח"ח פ"כ אות ד ס"ק ד) שאם אין בין הבית לבין הסוכה מקום שאינו מקורה בשיעור שלשה טפחים, אין זה שינוי מקום. והוסיף, שגם אם יש יותר משלשה טפחים, די בקירוי מיריעת בד כדי שלא יחשב הפסק בין הסוכה לבית.

סִמָּן תַּרְמֵד

סֵדֶר הַהֲלָל כֹּל יְמֵי הַחֵג

[משנ"ב ס"ק א]

לְקַיֵּם מִצְוַת לִוְלָב¹.

1 ואף שבכל יום טוב, כתב הרמ"א לעיל (סי' תקכט ס"א) שמאחרים לבוא לבית הכנסת וממהירים לצאת ממנו משום שמחת יום טוב, וביאר במשנ"ב שם (ס"ק יד) שהוא כדי שיוכלו לטרוח בסעדת יום טוב קדם שילכו לבית הכנסת, לכן ביאר הבי"ח שסוכות שונה מכל יום טוב, שיש להשכים ולהקדים לבוא

לבית כנסת משום 'זריזין מקדימין' לקיים מצות לולב.

והאם מטעם זה שזריזין מקדימין למצוה לקיים מצות לולב, יש לברך על הלולב אף לפני התפילה, השו"ע כתב שלאחר חזרת הש"ץ מברכים על הלולב, וביאר הגר"א (ס"ק א) שיעקר מצות לולב בשעת ההלל [ראה בהערה הבאה]. מאידך, במשנ"ב לקמן (סי' תרנא ס"ק לה) כתב בשם האר"י ז"ל, שיברך על הלולב תחילה בסוכה, ואחר כך יעשה את שאר הנענועים בבית הכנסת, וביאר בשעה"צ (שם ס"ק מג) שאפשר שטעמו של האר"י ז"ל הוא כדי שלא להשהות את המצוה ומיד שיקום משנתו בסוכה יקיים מצות לולב, או שאפשר שטעמו על פי הסוד [וראה בשער הכוונות (דף קג ע"ד וקה ע"ד) שהזמן הראוי לנטילת לולב על פי הסוד הוא לאחר שחזרת וקודם מוסף, והוסיף שאם אפשר להתפלל בסוכה ואז יטול לולב לאחר שחזרת, טוב שיעשה כן]. וכן כתב במשנ"ב לקמן (סי' תרנב ס"ק ד) שקצת מהמהדרים נוהגים לברך על הלולב בהנף החמה ומנענעים אותו, ואחר כך בשעת אמירת ההלל מנענעים עוד פעם. וכן כתב הבכורי יעקב (ס"ק א) שיברך על הלולב בסוכה קודם התפילה, שמלבד שיש לעשות כן על פי הקבלה, יש בו גם מעלת זריזין מקדימין למצוה. ובסידור בית יעקב (ליעב"ץ דיני יום א של סוכות אות ב) כתב שכך היה גם מנהגו של אביו החכם צבי שבירך על הלולב קודם התפילה. וכן בספר כתר ראש (אות קט) כתב שכך נהג הגר"ח מוולוז'ין, והערוך השלחן (סי' תרנב ס"א) כתב, שכך נהגו גדולי עולם וכל ישראל.

ואף לדעות אלו שיש ליטול לאחר חזרת הש"ץ, כתב בסדר היום (כוונת הלולב ואגודות ד"ה ונהגו) שמי"מ ראוי להתפלל בהנף החמה, כדי שיוכל ליטול את הלולב סמוך יותר להנף החמה.

ובמקום שנוהגים הציבור לברך על הלולב בבית הכנסת בשעת ההלל, כתב בסדר היום (שם ד"ה ערבה) שלא יפרוש מהציבור וינהג כמותם ולא יברך על הלולב קודם התפילה. והבכורי יעקב (סי' תרנב ס"ק ג) כתב שטוב שכשיחזור לביתו לאחר התפילה ינענע את הלולב בסוכה. וראה בהע' הבאה.

[משנ"ב ס"ק ב]

הַתְּפִלָּה².

2 ובטעם הדבר כתב בביאור הגר"א (ס"ק א), שיעקר מצות לולב בשעת ההלל. טעם נוסף כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' צט אות א), שכיון שתפילה יותר תדירה, מדין 'תדיר ושאינו תדיר קודם' עליו להתפלל תחילה ואחר כך ליטול את הלולב [והוסיף, שדוקא הנהגים כאנשי ירושלים שאחזו את הלולב כל היום עליהם לברך על הלולב קודם התפילה, שרואי אותם אנשים שאחזו את ארבעת המינים כל היום אחזו אותם באופן שמקיימים בהם את המצוה, ולכן היו מוכרחים לברך תחילה עליהם, שתהיה הברכה 'עובר לעשייתך', ומפני כך לא נאמר לגביהם דין של 'תדיר קודם', שהרי אין להימנע מקיום מצוה בשעה מטוימת ולדחותה לאחר זמן משום דין תדיר, אלא שכשעומדות לפניו שתי מצוות יש להקדים את התדירה], וכן דעת הגראמ"מ שך (חוברת קול התורה גליון נב עמ' א), והוסיף, שלכן כשהיה בקלצק שנהגו שם לברך על הלולב קודם התפילה ולא רצה לעשות אחרת מהם בפרהסיא, התפלל שחזרת ביחידות ולאחר מכן נטל את הלולב והגיע לבית הכנסת לאמירת ההלל.

ובטעם הדבר שלא אומרים בזה 'תדיר קודם' [לדעות שיש לברך על הלולב קודם התפילה], ביאר הגר"צ פראנק (מקראי קודש סוכות ח"ב סי' כ) ש'תדיר קודם' אומרים דוקא כשיש זמן שיוכל **המשך בימואים עמוד 71**